

DOI: 10.33663/0869-2491-2025-36-604-613

УДК: 343.226+343.33+341.485

Р. С. КВАША,

доктор філософії в галузі права*

ORCID: 0000-0003-4284-4917

ПОНЯТТЯ НАСИЛЬСТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ: В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ ТА РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ

У статті зазначено, що насильство, поняття якого неодноразово зазначено в нормах кримінального закону, проявляється і в таких кримінально протиправних діях, як примус, погроза, агресія, війна тощо. Відбулись зміни до Кримінального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту, де закріплено терміни, які описують такі прояви кримінально караного насильства, як апартеїд, винищення, фізичне знищення, депортація населення, примусова стерилізація. Приділено увагу також аналізу понять агресивної та гібридної війн як прихованих форм агресії.

Ключові слова: фізичне насильство, психічне насильство, агресія, вплив, залякування, злочини проти людяності, Римський статут, війна, насильницьке переміщення населення, насильницьке зникнення, пропаганда, інформаційне насильство, геноцид, кримінальна відповідальність, антикримінальна політика.

Kvasha Roman. The concept of violence in the Criminal code of Ukraine: in the context of war and ratification of the Rome statute

The article states that violence, the concept of which is repeatedly indicated in the norms of the criminal law, manifests itself in such criminal illegal actions as coercion, threat, aggression, war, etc. There were changes to the Criminal Code of Ukraine in connection with the ratification of the Rome Statute, which contains terms that describe such manifestations of criminal violence as apartheid, extermination, physical destruction, deportation of the population, forced sterilization. Attention is also paid to the analysis of the concepts of aggressive and hybrid wars as hidden forms of aggression.

Key words: physical violence, mental violence, aggression, influence, intimidation, crimes against humanity, Rome Statute, war, forced displacement, enforced disappearance, propaganda, information violence, genocide, criminal liability, anti-criminal policy.

Вступ. Протидія насильству традиційно є одним із пріоритетних напрямів антикримінальної політики України. Загалом насильство слід відносити до найактуальніших світових проблем, що перебуває у центрі уваги міжнародної спільноти. Уже в перший день 2025 р. у США відбувся зухвалий акт

* **Kvasha Roman**, Doctor of Philosophy in Law

наси́льства. У Новому Орлеані автомобіль в’їхав у натовп людей, через що 10 людей загинули й ще 35 постраждали. Президент Володимир Зеленський заявив, що в Україні шоковані звісткою про наїзд автомобіля на натовп у Новому Орлеані: *«Насильству, тероризму та будь-яким іншим загрозам людському життю немає місця в нашому світі, і з ними не можна миритися»* (курсив мій. – Авт.)¹. Тобто на найвищому державному рівні є розуміння того, яку небезпеку несуть будь-які прояви насильства в будь-якій країні світу.

Насильство виявляють як окремі індивіди, так і групі (колективні) утворення, а також держави, як-от російська федерація, яка уже більше 10 років чинить насильство проти українського народу. Спочатку це були приховані (гібридні) форми насильства, а з 24 лютого 2022 р. відбувається відкрите насильство з боку держави-агресора. Так, наслідком ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього (далі – Римський статут) стало внесення до Кримінального кодексу України (далі – КК України) ст. 442-1 «Злочини проти людяності».

Постановка проблеми. Насильство супроводжує розвиток людства на всіх його етапах. Очевидно, що про викорінення насильства в сучасному світі не може йтися так само, як про знищення злочинності в будь-якій державі. Насильство є тим негативним фактором, який супроводжує всю історію існування людства. Змінюються лише його форми та прояви, а ефективна реакція держави та суспільства на прояви насильства може лише знизити його рівень². Якщо говорити про кримінально каране насильство, то слід констатувати, що насильство є сутнісним виміром багатьох кримінальних правопорушень. Загалом близько ста разів застосовано цей термін у нормах чинного КК України. Слід погодитись із позицією В. О. Навроцького, Л. А. Наконечною в їхньому підході до насильства як наскрізного кримінально-правового поняття³. Так, О. М. Ігнатів констатує, що насильство є способом вчинення значної кількості злочинів, передбачених КК України: від «класичних» злочинів проти життя та здоров’я (умисне вбивство, умисні тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, доведення до самогубства, побій та мордування, катування, погроза вбивством) до злочинів, передбачених іншими розділами кодексу⁴. Крім того, як в юридичній науці, так і в суспільних науках досліджується проблема співвідношення понять насильства й агресії. Актуалізація цієї проблеми у вітчизняній науці кримінального права зумовлена вчиненням рф злочину агресії проти України. Відповідно у наукових дослідженнях (філософському, історичному, правовому, політологічному, соціологічному, антропологічному, психологічному, біологічному) наводиться широкий спектр дефініцій категорії агресії... і дотепер поняття «агресія», «агресивність», «насильство» доволі часто ототожнюються в суспільній свідомості...⁵

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насильство було предметом досліджень багатьох вчених-юристів, зокрема, це: М. М. Бабаєв,

О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, Б. М. Головін, В. В. Голіна, В. Я. Горбачевський, О. В. Григор'єва, В. К. Гришук, О. М. Гумін, О. Л. Гуртовенко, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, О. О. Дудоров, З. А. Загиней-Заболотенко, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. М. Ігнатов, А. О. Йосипів, І. І. Карпець, О. Г. Колб, О. М. Костенко, В. В. Кузнєцов, І. П. Лановенко, О. М. Литвинов, П. П. Михайленко, Л. А. Наконечна, В. О. Навроцький, Ю. В. Нікітін, А. В. Савченко, Г. М. Собко, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. О. Туляков, О. М. Храмцов, П. Л. Фріс, В. І. Шакун та багато інших вчених.

Метою статті є характеристика специфіки кримінально караного насильства в контексті російської воєнної агресії та ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розглядаючи проблему співвідношення насильства та агресії, слід зауважити, що, зрештою, і війна також є насильством за своєю сутністю. Четвертий рік триває повномасштабна війна росії проти України, кількість вчинених кримінально караних актів насильства проти українців зростає щодня. Безумовно, науковий погляд на насильство в контексті безпрецедентної за своєю жорстокістю війни в Європі повинен суттєво змінитися. Тому слід погодитись із вченими у тому, що важливим аспектом для вивчення перехідних пунктів зміни форм насилля є війна⁶.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього»⁷ набули закріплення такі формулювання «насильницької» поведінки під час кваліфікації діянь як міжнародних злочинів: у ст. 442 «Геноцид» – *насильницька передача* дітей з однієї групи в інші, *сексуальне насильство*; ст. 442-1 «Злочини проти людяності»: *насильницьке переміщення* населення, *насильницьке зникнення* та інші прояви насильства, які «умисно вчиняються в межах широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення». У ст. 5 «Злочини, що підпадають під юрисдикцію Суду» зазначено: 1. Юрисдикція Суду обмежується найбільш тяжкими злочинами, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства. Відповідно до цього Статуту Суд має юрисдикцію стосовно таких злочинів: а) злочин геноциду; б) злочини проти людяності; с) воєнні злочини; д) злочин агресії. У Римському статуті формулювання, пов'язані з насильством, є такі: сексуальне і гендерне насильство, а також насильство над дітьми; спорадичні акти насильства⁸.

Війна у своєму класичному розумінні завжди реалізується як фізична форма насилля. Навіть за умов мінімізації кількості жертв в умовах переважання військової сили армії однієї зі сторін, військове насилля є загрозою застосування фізичної сили, а загроза насилля і є насиллям⁹.

Законодавець при конструюванні насильницьких складів як прямо застосовує термін «насильство», «фізичне насильство», «психічне насильство»,

«наси́льницькі дії», так й інші терміни («завдання удару», «мордування», «катування», «погроза», «примус», «напад», «знушання», «глумління», «тероризування» та ін.)...¹⁰. У стані *війни* відносини між державами характеризуються *наси́льством*, що є наслідком розриву мирних відносин. За Статутом ООН оголошення і ведення війни, незалежно від будь-яких обставин і причин, є незаконним актом, що визнається *агресією*, і зумовлює відповідальність держави, винної у таких діях¹¹. Отже, поняття насильства (крім прямого закріплення у нормах кримінального закону) має інші кримінально протиправні прояви – це і примус, і погроза, і агресія, і війна тощо. Проблема співвідношення цих понять потребує наукового розв'язання з урахуванням положень національного кримінального та міжнародного права¹². Тому слід погодитись із думкою, що наявні ситуації, коли, формуючи на державному рівні заборону на вчинення насильницьких дій, законодавець не використовує сам термін «наси́льство», а вдається до інших засобів опису складів насильницьких злочинів¹³. Вище згадувались зміни до КК України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту, де закріплено терміни, які описують прояви кримінально караного насильства. Так, триваюча на території України війна детермінувала появу в КК України таких новел, як апартеїд, винищення, фізичне знищення, депортація населення, примусова стерилізація, які є специфічними видами насильницької за своїм характером поведінки.

У соціальній філософії існує подібне положення, що пряма форма військового насилля є складником структурного насилля і здійснюється або на ранніх стадіях установа нових соціальних структур (виражається у *масовому терорі*, *геноциді*, *штучних голодоморах* для окремих регіонів), або для підтримки функціонування існуючих структур («військові операції» за межами держави з метою миротворчості, запобігання діяльності іноземних організацій, які становлять загрозу функціонуванню структурі суспільства, захисту національних, передусім економічних, інтересів). *Війна* розглядається як інструмент циклічної зміни *форм насилля*¹⁴ (курсив мій. – Авт.). Тому очевидним є висновок про те, що в суспільних науках війна визнається однією з форм насильства.

Як зазначалось вище, важливою проблемою також є співвідношення насильства і агресії. Агресію розглядають як біологічний феномен, а насильство – соціально зумовлений феномен. Агресія – це вид деструкції на рівні біологічної матерії (енергії), яку характеризують доцільність та обмеженість, зумовлені процесом еволюційного розвитку біологічних організмів¹⁵. Тобто поняття «агресія» за такого підходу змістовно є більш широким, ніж насильство¹⁶. Водночас у жодній науці не існує сталої уніфікованої позиції щодо найскладніших проблем. Тож і щодо співвідношення агресії та насильства точаться дискусії. Так, висловлено й іншу позицію, яка розглядає насильство як більш широке поняття порівняно з агресією: будь-яка агресія – це насильство, але далеко не будь-яке насильство – це агресія¹⁷. У контексті предмета нашого дослідження слід погодитись із таким підходом, при цьому особли-

вого значення слід надавати змісту ст. 437 КК України «Злочин агресії»: «планування, підготовка або розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту, а також участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій».

У нещодавно ратифікованому Україною Римському статуті визначено «злочин агресії» як планування, підготовка, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, який за своїм характером, тяжкістю та масштабами є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй. «Акт агресії» означає застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави чи в будь-який інший спосіб, несумісний зі Статутом ООН¹⁸. Очевидно, що ці положення враховано в оприлюдненій 1 серпня 2024 р., останній станом на початок 2025 р., редакції проєкту Кримінального кодексу України, в якому пропонується закріпити ст. 11.3.1 «Злочин агресії»: Особа, яка, маючи можливість фактично здійснювати керівництво політичною чи військовою діяльністю держави чи контролювати таку діяльність, призводить до акту агресії, який за своїм характером, тяжкістю і масштабами становить явне порушення Статуту Організації Об'єднаних Націй, шляхом:

- 1) планування акту агресії, якщо надалі такий акт відбувся,
- 2) створення умов для реалізації акту агресії, якщо надалі такий акт відбувся,
- 3) розв'язання акту агресії, якщо надалі такий акт відбувся, або
- 4) вчинення акту агресії¹⁹.

Отже, у контексті кримінального права агресія є вужчим поняттям, ніж насильство. У КК України закріплені також такі поняття, як «агресивна війна» (статті 436, 437) і «збройна агресія» (статті 43-1, 111-1, 114-2, 297, 435-1, 436-2). Необхідно враховувати, що «агресивна війна» розглядається в площині не лише кримінального права України, а й з точки зору міжнародного права, в якому використовується термін «агресія»²⁰. Тож виникає питання: чи може війна бути неагресивною, а агресія – латентною, пасивною? Досвід російсько-української війни свідчить про позитивну відповідь на ці питання. Вчені констатують, що класифікація воєнних конфліктів пов'язана з основними формами їх прояву й існування. Залежно від форми прояву, яка визначається методами застосування військової сили протиборчими сторонами, окремо виділено *приховані (латентні)* та *явні* конфлікти. Військова історія знає немало прикладів *асиметричних воєн* із використанням нелінійної тактики та нерегулярних збройних формувань, які стали аналогами сучасної гібридної війни²¹ (курсив мій. – Авт.).

В останні роки увійшло у вжиток поняття гібридної агресії. Очевидно, що гібридна війна є прихованою формою агресії. Український досвід ведення війни свідчить про обґрунтованість поняття «агресивна війна», дослідженню якого науковці приділяють значну увагу. Агресивна війна переважно визнається як один із проявів агресії, з чим не можна не погодитись. Уперше

визначення агресивної війни злочином за міжнародним правом набуло відображення у ст. 6 (а) Статуту Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі та ст. 5 (а) Статуту Міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу. Елементом агресивності війни, зокрема, визначена мета держави, яка розпочинає війну, окупувати чи завоювати територію іншої держави чи її частину...²².

Отже, під час кримінально-правової характеристики агресивної війни не слід розглядати агресію як біологічний чинник, зважаючи, зокрема, і на те, що «активізація наукових досліджень у ХХ ст. довкола предмета феномену агресії закріпила за нею міждисциплінарний статус та відображає багатовимірність соціального буття» (курсив мій. – *Авт.*)²³.

Традиційним у кримінальному праві є поділ насильства на фізичне та психічне. Попередньо йшлося про фізичне насильство, а щодо психічного в контексті предмета цієї статті доречно згадати такий його різновид, як інформаційне насильство. Спочатку гібридна війна, а згодом повномасштабна, яку веде російська федерація проти нашої держави, продемонструвала, що «однією із найголовніших загроз не лише інформаційній, а й національній безпеці в наш час є інформаційно-психологічний вплив, зокрема, такі його прояви, як інформаційне насильство, інформаційні маніпуляції та пропаганда»²⁴. Російська воєнна агресія є результатом у тому числі інформаційно-пропагандистської системної діяльності злочинної російської влади. Агресія уже багато років пронизує всю структуру російського суспільства, яке підтримує й схвалює жорстоку війну та геноцид українського народу. За даними незалежних соціологів, три чверті росіян підтримують війну проти України, відчуваючи від того такі позитивні емоції, як гордість, радість, повага, довіра та надія²⁵. Тому щодо сучасної росії доречно застосовувати поняття «агресивна колективна свідомість»²⁶. Також закономірним є виникнення такого поняття, як «колективний путін» щодо російського суспільства загалом. Вчена Л. Якубова переконана, що непомітно для них самих росіян «пов'язали» кров'ю українців і перетворили на *колективного співучасника* злочинів проти людяності²⁷. Та більшою мірою погоджуюсь з істориком А. Кудряченком у тому, що не можна знімати реальну відповідальність з росії та росіян за нинішнє становище та жахливий перебіг подій. Диктатор діє в суспільному середовищі та у відповідному політичному й культурному контексті, тобто в реальному соціумі. З певними застереженнями можна навіть сказати, що путін є своєрідним продуктом цього культурного середовища²⁸. Тому українська влада має діяти дзеркально, протиставляючи ворожому інформаційному насильству правдиву інформацію.

Основні результати та висновки дослідження. Насильство, поняття якого неодноразово зазначено в нормах кримінального закону, проявляється і в таких кримінально протиправних діях, як примус, погроза, агресія, війна тощо. Проблема співвідношення цих понять потребує наукового розв'язання

з урахуванням положень кримінального національного та міжнародного права. Відбулись зміни до КК України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту, де закріплено терміни, які описують прояви кримінально караного насильства. Триваюча на території України війна детермінувала появу в КК України таких новел, як апартеїд, винищення, фізичне знищення, депортація населення, примусова стерилізація, які є специфічними видами насильницької за своїм характером поведінки. У суспільних науках однією з форм насильства визнається війна.

Співвідношення насильства і агресії є складною проблемою, яка має два основних підходи до її розв'язання: «міждисциплінарний» – агресія змістовно є більш широким поняттям, ніж насильство (коли агресію розглядають як біологічний феномен, а насильство – соціально зумовлений прояв агресії). Другий підхід «юридичний» розглядає насильство як більш широке поняття порівняно з агресією (кожен прояв агресії – це насильство, проте не будь-яке насильство – це акт агресії). Приділено увагу аналізу понять агресивної війни та гібридної війни як прихованої форми агресії. Перспективним напрямом наукових досліджень у контексті довготривалої збройної агресії визнано проблему інформаційного насильства як різновиду психічного.

1. Зеленський: Ми шоковані нападом у Новому Орлеані, з насильством не можна миритися. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/1/7491657/> 2. Храмцов О. М. Насильство як категорія загальної частини вчення про обставини, що виключають злочинність діяння. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. Випуск 27. 2019. С. 89. 3. Наконечна Л. А. Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08. Львів, 216. 210 с. 4. Ігнатов О. М. Насильство як спосіб вчинення злочину: поняття та сутність. *Форум права*. 2010. № 3. С. 144. URL: <https://cutt.ly/WnSXIxg> (дата звернення: 03.01.2025). 5. Максим Х. Термінологічна взаємодія «агресія–агресивність» у філософсько-правовому дискурсі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». № 1 (37). 2023. С. 101. 6. Слюсар В. М. Насилля як субстанційна характеристика соціальних трансформацій: дис. ... д-ра філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2019. С. 269. 7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n6> 8. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text 9. Слюсар В. М. Війна як форма насилля у процесі соціальних трансформацій. *Мандрівець*. 2016. № 3. С. 21; Слюсар В. М. Насилля як субстанційна характеристика соціальних трансформацій: дис. ... д-ра філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2019. С. 274. 10. Ігнатов О. М. Насильство як спосіб вчинення злочину: поняття та сутність. *Форум права*. 2010. № 3. С. 144. URL: <https://cutt.ly/WnSXIxg> (дата звернення: 04.01.2025). 11. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2012. С.116–117. 12. Кваша Р. С. Війна, агресія, насильство: кримінально-правовий та міжнародний виміри. *Правосуддя в Україні під час війни: проблеми розгляду корупційних та воєнних злочинів (VI Київський полілог: матеріали VI Київського полілогу (Київ, 1 груд.*

2023 р.). Київ, 2024. С. 129–132. **13.** Гумін О. М. Поняття кримінальної насильницької поведінки та її види. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 807. С. 145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_27 **14.** Слюсар. В. М. Війна як форма насилля у процесі соціальних трансформацій. *Мандрівцеві*. 2016. № 3. С. 24. **15.** Шаблінський І. «Агресія» і «наси́льство» – поняття не тотожні. *Політичний менеджмент*. 2004. № 5. С. 89. **16.** Кваша Р. С., Фещенко О. С. Фізичне та психічне насильство як основні види кримінально протиправного насильства. *Правова держава*. Вип. 35. Київ, 2024. С. 37. **17.** Смазнова І. С. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. С. 47. **18.** Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text **19.** Текст проєкту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stantom-na-01-08-2024.pdf> **20.** Денисов С. Ф., Кардаш С. К. Визначення поняття «агресивна війна» у кримінальному праві України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2012. № 3. С. 98. **21.** Комарчук О. Гібридна війна: сутність та структура феномену. № 1 (3) (2018): *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/16/10> С. 51-52. **22.** Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 2-е вид., перероб. та доповн. Київ: Дакор, 2008. С. 1331. **23.** Максим Х. Термінологічна взаємодія “агресія–агресивність” у філософсько-правовому дискурсі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. № 1 (37). 2023. С. 101. **24.** Самчинська О. А., Фурашев В. М. Інформаційне насильство, інформаційна маніпуляція та пропаганда: поняття, ознаки та співвідношення. *Інформація і право*. № 1(36)/2021. С. 56. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/8_19.pdf **25.** Назарчук Ірина. Як «колективний Путін» відповів за війну проти України? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31760829.html> **26.** Кваша Р. С., Фещенко О. С. Агресія та насильство в контексті російсько-української війни: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 2 листоп. 2023 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 39. **27.** Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками: у 2-х книгах / відпов. ред. Валерій Смолій; упоряд.: Геннадій Боряк, Олексій Ясь. Київ: НАН України, Ін-т історії України, 2022. Книга 2. С. 1322. **28.** Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками: у 2 книгах / відпов. ред. Валерій Смолій; упоряд.: Геннадій Боряк, Олексій Ясь. Київ: НАН України, Ін-т історії України, 2022. Книга 2. С. 1461.

References

1. Zelenskyi: My shokovani napadom u Novomu Orleansi, z nasyilstvom ne mozhna myrnytysia. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/1/7491657/> **2.** Khramtsov O. M. Nasyilstvo yak katehoriia zahalnoi chastyiny vchennia pro obstavyny, shcho vykliuchaiv zlochynnist diiannia. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Pravo»*. Vypusk 27. 2019. S. 89. **3.** Nakonechna L. A. Nasyilstvo yak naskrizne kryminalno-pravove poniattia: dys. ... kand. yuryd nauk. 12.00.08. Lviv, 216. 210 s. **4.** Ihnatov O. M. Nasyilstvo yak sposib vchynennia zlochyну: poniattia ta sutnist. *Forum prava*. 2010. № 3. S. 144. URL: <https://cutt.ly/WnSXIlg> (data zvernennia: 03.01.2025).

5. Maksym Kh. Terminolohichna vzaiemodiiia «ahresiiia–ahresyvnist» u filosofsko-pravovomu dyskursi. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Seriiia: «Iurydychni nauky». № 1 (37). 2023. S. 101. 6. Sliusar V. M. Nasyllia yak substantsiina kharakterystyka sotsialnykh transformatsii: dys. ... d-ra filosof. nauk: 09.00.03. Kyiv, 2019. S. 269. 7. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy u zviazku z ratyfikatsiieiu Rymskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu ta popravok do noho: Zakon Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n6> 8. Rymskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text 9. Sliusar V. M. Viina yak forma nasyllia u protsesi sotsialnykh transformatsii. *Mandrivets*. 2016. № 3. S. 21; Sliusar V. M. Nasyllia yak substantsiina kharakterystyka sotsialnykh transformatsii: dys. ... d-ra filosof. nauk: 09.00.03. Kyiv, 2019. S. 274. 10. Ihnatov O. M. Nasyllstvo yak sposib vchynennia zlochyynu: poniattia ta sutnist. *Forum prava*. 2010. № 3. S. 144. URL: <https://cutt.ly/WnSXlXg> (data zvernennia: 04.01.2025). 11. Velykyi entsyklopedychnyi iurydychnyi slovnyk / za red. Yu. S. Shemshuchenka. 2-he vyd., pererob. i dop. Kyiv, TOV «Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2012. S. 116–117. 12. Kvasha R. S. Viina, ahresiiia, nasyllstvo: kryminalno-pravovyi ta mizhnarodnyi vymiry. *Pravosuddia v Ukraini pid chas viiny: problemy rozghliadu koruptsiinykh ta voiennykh zlochyyniv (VI Kyivskiy poliloh: materialy VI Kyivskoho polilohu (Kyiv, 1 hrud. 2023 r.))*. Kyiv, 2024. S. 129–132. 13. Humin O. M. Poniattia kryminalnoi nasyllnoykoï povedinky ta yii vydy. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. *Iurydychni nauky*. 2014. № 807. S. 145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_27 14. Sliusar V. M. Viina yak forma nasyllia u protsesi sotsialnykh transformatsii. *Mandrivets*. 2016. № 3. S. 24. 15. Shablinskyi I. «Ahresiiia» i «nasyllstvo» – poniattia ne totozhni. *Politychnyi menedzhent*. 2004. № 5. S. 89. 16. Kvasha R. S., Feshchenko O. S. Fizychne ta psykhične nasyllstvo yak osnovni vydy kryminalno protypravnoho nasyllstva. *Pravova derzhava*. Vyp. 35. Kyiv, 2024. S. 37. 17. Smaznova I. S. Ahresiiia i tolerantnist: filosofsko-pravovyi dyskurs: monohrafiia. Odesa: Feniks, 2019. S. 47. 18. Rymskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text 19. Tekst proiektu novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf> 20. Denysov S. F., Kardash S. K. Vyznachennia poniattia «ahresyvnii viina» u kryminalnomu pravi Ukrainy. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka*. 2012. № 3. S. 98. 21. Komarchuk O. Hibrydna viina: sutnist ta struktura fenomenu. № 1 (3) (2018): Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/16/10> S. 51–52. 22. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / za zah. red. P. P. Andrushka, V. H. Honcharenka, Ye. V. Fesenka. 2-e vyd., pererob. ta dopovn. Kyiv: Dakor, 2008. S. 1331. 23. Maksym Kh. Terminolohichna vzaiemodiiia “ahresiiia–ahresyvnist” u filosofsko-pravovomu dyskursi. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Seriiia: «Iurydychni nauky». № 1 (37). 2023. S. 101. 24. Samchynska O. A., Furashev V. M. Informatsiine nasyllstvo, informatsiina manipuliatsiia ta propahanda: poniattia, oznaky ta spivvidnoshennia. *Informatsiia i pravo*. № 1(36)/2021. S. 56. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/8_19.pdf 25. Nazarchuk Iryna. Yak «kolektyvnyi Putin» vidpovist za viinu proty Ukrainy? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31760829.html> 26. Kvasha R. S., Feshchenko O. S. Ahresiiia ta nasyllstvo v konteksti rosiisko-ukrainskoï viiny: kryminalno-pravovyi i kryminolohichni aspekty. *Kryminolohichna teoriia i praktyka: dosvid, problemy sohodennia ta shliakhy yikh vyrishennia: materialy mizhvidom. nauk.-prakt. kruhloho stolu (Kyiv, 2 lystop. 2023 r.)*.

Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2023. S. 39. 27. Perelom: Viina Rosii proty Ukrainy u chasovykh plastakh i prostorakh mynuvshyny. Dialohy z istorykamy: u 2-kh knykhakh / vidpov. red. Valerii Smolii; uporiad.: Hennadii Boriak, Oleksii Yas. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t istorii Ukrainy, 2022. Knyha 2. S. 1322. 28. Perelom: Viina Rosii proty Ukrainy u chasovykh plastakh i prostorakh mynuvshyny. Dialohy z istorykamy: u 2 knykhakh / vidpov. red. Valerii Smolii; uporiad.: Hennadii Boriak, Oleksii Yas. Kyiv: NAN Ukrainy. In-t istorii Ukrainy, 2022. Knyha 2. S. 1461.

Kyasha Roman. The concept of violence in the Criminal code of Ukraine: in the context of war and ratification of the Rome statute

Introduction. *Violence accompanies the development of humanity at all its stages. There can be no question of eradicating violence, just as there can be no question of eliminating crime in any state. Violence is that negative factor in the existence of society that cannot be eradicated. Violence, the concept of which has been repeatedly mentioned in the norms of criminal law, is also manifested in other criminally unlawful actions - this is coercion, threat, aggression, war; etc. The problem of the correlation of these concepts requires a scientific solution taking into account the provisions of criminal national and international law.*

The aim of the article: a description of the specifics of criminally punishable violence in the context of Russian military aggression and the ratification by Ukraine of the Rome Statute of the International Criminal Court.

Results and conclusions. *Changes have been made to the Criminal Code of Ukraine in connection with the ratification of the Rome Statute, which fixes the terms that describe manifestations of criminally punishable violence. Thus, the ongoing war on the territory of Ukraine determined the appearance in the Criminal Code of Ukraine of such novelties as apartheid, extermination, physical destruction, deportation of the population, forced sterilization, which are specific types of violent behavior in their nature. An important problem is also the ratio of violence to aggression. The discussion led to two main approaches. The first is "interdisciplinary" - aggression is a broader concept in content than violence (when aggression is considered as a biological phenomenon, and violence is a socially conditioned manifestation of aggression). The second approach, "legal", considers violence as a broader concept compared to aggression (every manifestation of aggression is violence, but not every violence is an act of aggression). Attention is also paid to the analysis of the concepts of aggressive war and hybrid war as a hidden form of aggression. The problem of information violence as a type of mental violence is recognized as a promising direction of scientific research in the context of long-term armed aggression. Russian military aggression is the result, among other things, of the systematic information and propaganda activities of the criminal Russian authorities. The emergence of such a concept as "collective Putin" in relation to Russian society as a whole is recognized as natural.*

Key words: *physical violence, mental violence, aggression, influence, intimidation, crimes against humanity, Rome Statute, war, forced displacement, enforced disappearance, propaganda, information violence, genocide, criminal liability, anti-criminal policy.*